

SS-miehet, tulkinnat ja tendenssit – kommentti Mikko Karjalaisen kirja-arvioon

Lähteiden ja tulkintojen esiin nostaminen suomalaisia SS-miehiä koskevassa keskustelussa on tervetullut avaus (*HAik* 1/2019) apulaisprofessori Mikko Karjalaiselta. Kirjani *Hakaristin ritarit* on toiminut alkusysäyksenä aiheesta käydylle populaarille (ja ajoittain vulgaarille) debatille, jossa on keskitytty suurelta osin analysoimaan Olavi Karpalon juutalaisten teloitamiseen viittaavaa kirjettä ja esittämiäni tulkintoja siitä. Valitettavasti Karjalainenkin jumittaa kirja-arviossaan tämän populaarin debatin urille, aivan kuin kirjani tiivistäisi tämän yhden kirjeen esittelyyn. Samoin Karjalainen tekee pikaisia päätelmiä motiiveistani tutkijana ja päätyy, niin kuin niin moni aiheetta harrastelijapohjalta kommentoinut nojatuolihistorioitsija, leimaamaan tulkintani ”tendenssimäisiksi”.

Apulaisprofessori Karjalainen pyrkii kuitenkin kirja-arviossaan kohottamaan kritiikkinsä akateemiselle tasolle. Vaikka Karjalainen kiinnittää huomiota tutkimusprosessin kannalta tärkeisiin asioihin, häneltä jää yksi aivan keskeinen asia huomaamatta: kirjani varsinainen kysymyksenasettelu ja tutkimustehtävä. *Historiallisen Aikakauskirjan* ohjeissa kirja-arvioiden kirjoittajille todetaan: ”Toimitus edellyttää, että kirja-arviot ovat asiallisia kritiikkejä, joissa selitetään kirjan näkökulma ja pääväitteet sekä arvioidaan niiden vahvuuksia ja heikkouksia.” Karjalainen pyrkii kärjistävästä ilmaisutavastaan huolimatta olemaan asiallinen, mutta hänen arvionsa ei tee oikeutta kirjani näkökulmalle eikä pääväitteille eikä se siis täytä kirja-arvioille asetettuja normeja. Jos Karjalaisella oli tarkoituksena kirja-arvion laatimisen sijaan pureutua poleemisesti ainoastaan yhteen *Hakaristin ritarien* teemoista, hän olisi kirja-arvion sijaan voinut valita tekstilleen toisen formaatin.

Karjalaisen olisi kannattanut syventyä aivan ensiksi kirjani alaotsikkoon: *Suomalaiset SS-miehet, politiikka, uskonto ja sotarikokset*. Otsikotasolla sotarikokset eivät ole kirjani keskeisin

teema, eivätkä ne ole sitä myöskään kysymyksenasettelussani, johon voi tutustua *Hakaristin ritarien* sivulla 30. Sotarikoksiin ja julmuuksiin osallistuminen ei siis ole kirjani ainoa tai edes keskeisin teema. Karjalainen noteeraa toki politiikan ja uskonnon osuuden sivumennen, mutta määrittelee itse uudelleen tutkimukseni perusteeman, joka Karjalaisen mukaan on kysymys siitä ”missä määrin suomalaiset SS-vapaaehtoiset osallistuivat sotarikoksiin itse”. Tässä omavaltaisessa tutkimustehtäväni uudelleenmuotoilussa Karjalainen ottaa siekailematta itselleen melkoisen tulkintavapauden. Kun Karjalaisen ote lipsuu näin pahasti metodologian portaiden ensimmäisellä askelmalla, ei hänen esittämänsä kritiikki rakennu kestäväälle pohjalle. Kirja-arvionsa alussa Karjalainen kirjoittaa sotahistorian tutkijan perustyyöstä, jossa tarvitaan hänen mukaansa ”vahvoja istumalihaksia ja toimivia väliaivon osia”. Ennen kuin Karjalainen itse asettui käyttämään istumalihaksiaan olisi hänen ollut syytä paneutua kysymyksenasetteluuni – onhan kysymyksenasettelu kaiken lähtökohta, vasta sen jälkeen alkaa istumalihasten käyttäminen.

SS-miesten uskonnollisuus ei saa apulaisprofessori Karjalaisen kirja-arviossa ollenkaan sijaa, vaikka se on yksi kirjani suurista teemoista. Karjalainen käyttää kuitenkin itse uskonnollisperäistä retoriikkaa syyttäessään minua ”ensimmäisen kiven heittämisestä”. Oman argumentoinnin pönkittäminen Jeesuksen sanoilla ei edusta tässä kohtaa Kleion palvelemista parhaimmillaan, ja lukija huomaakin, miten Karjalaisen viileä julkisivu rakoilee; sotahistorioitsija Karjalainen näyttäytyy tuhtuneena moralistina, joka tuomitsee kritiikkini Mauno Jokipiitä kohtaan ”ajojahtina”. Historioitsijan etiikkaan ei voida sisällyttää Karjalaisen imperatiivia, jonka mukaan kivi pitäisi jättää heittämättä eli kritiikki julkituomatta, jos kohde on kunnioitettu ja monumentiksi korotettu tieteenharjoittaja. Kritiikkini Mauno Jokipiitä kohtaan perustuu kumulatiiviseen evidenssiin

eikä sitä ole rakennettu muutaman yksittäisen seikan varaan. Historiatieteessä on omat sääntönsä ja niiden rikkomisesta seuraa vastuu tiedeyhteisön edessä. Käyttämäni luonnehdinnat Jokipiin tutkimusetiikasta ovat sävyiltään tiukkoja, mutta vahvasti perusteltuja ja oikeutettuja.

IKL:n rooli suomalaisen SS-liikkeen taustaorganisaationa ja IKL:n sekä muiden fasististen järjestöjen suosio SS-miesten keskuudessa jää Karjalaisen kirja-arvion ulkopuolelle. *Hakaristin ritareissa* demonstroin erittäin selkeästi ja perusteellisesti, miten Mauno Jokipii vähätteli fasismin merkitystä niin värväystoiminnassa kuin suomalaisten SS-miesten poliittisissa kannoissa. Karjalainen väheksyy perusteellista arkistotutkimustani tuntematta itse läpikäymääni aineistoa sen koko laajuudessa. Mauno Jokipiin jälkien perkaaminen on ollut työläs ja tarkkuutta vaativa prosessi. Annan Jokipiille kirjassani tunnustuksen silloin kun se hänelle kuuluu. Muutamissa kohdissa viittaan itse myös *Panttipataljoonaan*. Tarkkaavainen lukija olisi huomannut, että oman tutkimustehtäväni kannalta olennaisiin kysymyksiin haen kuitenkin vastaukset suoraan arkistolähteistä, en Jokipiin tekstistä.

Tulkintani perustuvat koko alkuperäisen suomalaisen SS-vapaaehtoisjoukon kattaviin tilastoihin ja laajoihin analyyseihin eikä niitä voi mitenkään luonnehtia tendenssimäisiksi yleistyksiksi muutamista yksittäistapauksista. Kirjassani kritisoin Mauno Jokipiin ohella myös dosentti Mikko Uolan tapaa valkopestä IKL:ää ja Uolan yritystä kiistää IKL:n fasistinen luonne. Tässä olisi aineksia Karjalaisen peräänkuuluttamalle tieteelliselle keskustelulle, mutta tiedeyhteisö ei toistaiseksi ole tarttunut aiheeseen. Edes kritiikin kohde eli Mikko Uola itse ei ole vaivautunut kommentoimaan. Tuoreessa kirjassaan *Kunnian miehet: 75 vuotta suomalaisten Waffen-SS-vapaaehtoisten aseveltoimintaa 1943–2018* dosentti Uola sivuuttaa kritiikini ja tyytyy ainoastaan referoimaan akateemisesti ja journalistisesti heikkotasoisimpia arvioita *Hakaristin ritareista*.

Dosentti Mikko Uolan nostaminen esiin suomalaisissa SS-yhteyksissä tuo valokeilaan Mikko Karjalaisen kehotuksen jättää luonnehdintani joistakin kriitikoistani SS:n aseenkantajina ilman painoarvoa. Uola kertoo itse teoksensa otsikon *Kunnian miehiä* olevan viittaus SS:n tunnuslau-

seeseen *"Meine Ehre heißt Treue"* eli "Kunniani on uskollisuus". Uolalla ei tunnu olevan käsitystä siitä, että SS:n yhteydessä kunnian puhuminen on äärimmäisen ongelmallista, olihan tuo SS-miehen "kunnia" synonyymi sokealle epäinhimillisten käskyjen tottelemiselle, joka mahdollisti kansanmurhan toteuttamisen. Uolan esityksessä niin eversti Sampo Ahto kuin professori Ohto Manninen ovat keskeisiä SS-myytin puolustajia. Olen muissa yhteyksissä todennut heidän kritiikkinsä köykäisyyden. Kirjaani voi ja kuuluukin analysoida kriittisesti, enkä torju esimerkiksi eräitä professori Eino Murtorinteen esittämiä näkökantoja. Kritiikki, joka asettuu puolustamaan SS-myyttiä vastoin selkeästi perusteltuja uusia tutkimustuloksia näyttäytyy kuitenkin väijäämättä SS:n aseenkantajuutena. Mikko Uola jatkaa sitkeästi Mauno Jokipiin jalanjäljissä kirjoittamalla SS:n perinteitä vaalivan yhdistystoiminnan historiikin. Uolan toimeksiantaja eli Veljesapu on SS-Aseveljet ry:n perinteiden jatkaja ja näin ollen siis myös SS:n henkisen perinnön vaalija maassamme. Kun SS-myyttiä pönkitetään SS:n tunnuslauseen alla SS-perinneyhdistyksen ja äärioikeistoa myötäkarvaan silittävän tutkijan voimin, voidaan todellakin puhua SS:n aseenkantajuudesta.

Samaan aseenkantajien joukkoon asettuu myyttiä puolustavaa retoriikkaa viljelevä muutaman tutkijan ydinjoukko. SS-myytin puolustajat kiistävät aluksi kaiken ja dokumentoidun tiedon tultua esiin he korostavat että syyllisiä oli "vain vähän". Karjalainen korostaa, että valtiollisen SS-selvityksen johtopäätökset koskevat "vain hyvin pientä osaa vapaaehtoisten kokonaismäärästä". Itse kirjoitin *Hakaristin ritareissa* että "osa suomalaisista SS-miehistä syyllistyi sotarikoksiin". Karjalainen näkee tässä heti oman tulkintansa mukaan "laajemman yleistyksen", vaikka en määrittele tarkemmin kuinka suuresta osasta tässä oli kyse. Toinen SS-myytin puolusteluun liittyvä defensiivinen retorinen strategia on sanamuodoiltaan tulkinnanvaraisiin tapauksiin keskittyminen ja syyttömyyden todistelu semantiikan avulla, kuten myös myöhemmin julki tullessa Lennart Kihlströmin tapauksessa on käynyt.

Valtiollinen SS-selvitys on osoittanut, että SS-myyttiä puolustavat retoriset strategiat eivät ole

pidemmän päälle kestäviä. Uusien todisteiden tultua julki kuva on tarkentunut ja myytin puolustaminen on tullut yhä vaikeammaksi. Vähättelyyn ja semantiikkaan pohjautuvien puheenvuorojen sijaan olisi korkea aika käydä apulaisprofessori Mikko Karjalaisen peräänkuuluttamaa faktapohjaista tutkimuskeskustelua. Tässä keskustelussa

näkökulmaa voitaisiin perustellusti laajentaa yksittäisistä kirjeistä ja semantiikasta SS-miesten asemaan suomalaisen fasismin kontekstissa.

TT **André Swanström** on kirkkohistorian dosentti Åbo Akademiassa. **Sähköposti:** aswanstr@abo.fi.